Iulian Boldea, Cornel Sigmirean (Editors)
MULTICULTURAL REPRESENTATIONS. Literature and Discourse as Forms of Dialogue
Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016
ISBN: 978-606-8624-16-7
Section: Language and Discourse

MEANINGS OF THE LATIN *MANUS* AND ITS COMPOUNDS

Mădălina Strechie

Senior Lecturer Habil., PhD, University of Craiova

Abstract: The Latin word manus is very prolific in meanings and compounds. This study examines the main compounds of manus, which have mainly a legal sense, but also the expressions and contexts in which the word manus occurs.
From the analysis of the compounds, contexts and meanings of manus we see that legal, military and artistic values are preponderant.
Most often, the meanings of the compounds and contexts have an instrumental value, referring to the part of the body by which man became a genuine faber.
The translation of the multiple values of manus demonstrates once again the Latinity of the Romanian language, a language which faithfully inherited the meanings of manus.

Keywords: manus, meanings, context, legal field, military field.

Introducere

Limba latină a fost nu numai limba Cetăţii Eterne, ci şi limba artei lui Marte, limba ştiinţei, limba culturii şi limba dreptului. De aceea foarte multe cuvinte din limba fiilor lui Marte au foarte multe sensuri. Am ales pentru acest studiu cuvântul *manus* şi compuşii săi, pentru a evidenţia o dată în plus tezaurul limbii latine, valoarea sa culturală şi paternitatea ei pentru limba română, lucrarea noastră fiind totodată şi o pledoarie *pro sermone Latino* în această perioadă în care studiile clasice sunt privite drept Cenusăresele învăţământului.

Am selectat compuşii lui *manus*, care au în majoritate covârşitoare o valoare juridică (şi economică): *emancipio, emancipatio, manceps, mancipatio, mancipatus, mancipium, mando, mandatum, manipretium*; o valoare militară: *manipulus, manubiae, manubialis, manipularis, manipulatim*; o valoare instrumentală: *mansuesco, manualis, manuor, mantele, manica, manicula, manticulor* etc.

Manus are la fel ca şi compuşii lui o serie de valori, fiind un cuvânt prolific în sensuri: culturale, juridice, militare, instrumentale, artistice etc.

Compuşi ai lui manus

Studiul nostru a selectat principalii compuşi ai lui *manus* din dicţionarele româneşti de referinţă ale limbii latine. Menţionăm că traducerea aparţine integral autorilor citaţi.

***Emancipatio, -onis s.f.*[1]**

1. Emancipare (eliberarea unui fiu de sub autoritatea părintelui). 2. Act de cesiune a drepturilor asupra unui bun printr-o vânzare fictivă.

***Emancipio (emancupo) I vt.*[2]**

1. A elibera un fiu de sub autoritatea părintelui; 2. A scoate un fiu (o fiică) de sub autoritatea părintelui, spre a fi adoptat de cineva; a ceda, a înstrăina; 3. A-şi emancipa fiul în

[1] *Apud* Gheorghe Guţu, *Dicţionar Latin-Român,* Ediţia a II-a revăzută şi addăugită, Bucureşti, Editura Humanitas, 2003, p. 430.
[2] *Ibidem,* p. 430.

BDD-V4360 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:03 UTC)

vederea adoptării lui de altcineva: *emancipio filium in adoptionem;* 4. A înstrăina pământul: *emancipio agrum*; 5. (gener) a supune, a robi: *mulier, tibi me emancupo* (femeie, mă dau scalv ţie); *Romanus emancipatus feminae* (romanul, devenit sclavul femeii).

Manceps, -cipis s.m.[3]

1. Cumpărător la o vânzare publică; 2. Antreprenor de lucrări pentru stat, cel care ia în arendă dările, plătind anticipat, furnizor: *itinera impervia fraude mancipium* (drumuri impracticabile din cauza fraudelor antreprenorilor); *Conducti mancipes* (angajaţi pentru a aplauda la teatru); *Mancipes operarum* (furnizori de lucrători angajaţi cu plată); 3. Garant, chezaş.

Manciola, -ae s.f. [4]

Mânecuţă

Mancipatio, -onis s.f.[5]

„Înmânare" vânzare sau cumpărare a unei proprietăţi prin îndeplinirea unei formalităţi solemne.

Mancipatus, -us s.m.[6]

1. Vânzator; 2. Funcţia de antreprenor de stat la romani.

Mancipium, -ii (mancupium) s.n. [***manus+capio***][7]

Actul de a lua cu mâna obiectul ce se cumpăra, însoţit de unele formalităţi simbolice. 1. Cumpărare: *mancipio accipere* (a primi prin mancipaţie, a cumpăra); *mancipio dare*=a da prin mancipaţie, a vinde; *lex manicipii* (contract de cumpărare); 2. Drept de proprietate, proprietate: *res mancipi* (lucru asupra căruia ai proprietate deplină); *Esse în manicipio alicuius* (a fi proprietatea cuiva); *Vita manicipio nulli datur* (viaţa nu-i e dată nimănui în deplină proprietate); *Aliquid alicui manicipio dare* (a da cxeva cuiva în deplină proprietate); 3. Concret- sclav (cumpărat): *manicipia argento parata* (sclavi cumpăraţi pe bani); *Manicipiis locuples eget aeris Cappadocum rex* (bogat în sclavi, regele Cappadocilor nu are un ban); *Manicipium scelestum* (sclav ticălos); 4. Fig.: *iurat se fore manicipium tuum* (jură că va fi sclavul tău);

Mancipo (mancupo) I, vt.[8]

1. A ceda în deplină proprietate, a vinde: *alienos mancupatis;* 2. A pune mâna pe, a prinde;

Mancus (3) adj.[9]

1. Ciung, schilod

Mando[1] ***I, vt.[manus+do]***[10]

1. A da o însărcinare, a ordona, a recomanda; 2. A încredinţa.

Mandatum, -i, s.n.[11](juridic)

1. Mandat într-o afacere; 2. (gener) însărcinare, dispoziţie, recomandare; 3. Rescript, ordin imperial;

Manica, -ae s.f. şi manicae, -arum s.f.pl. [12]

[3] *Ibidem*, p. 797.
[4] *Ibidem*, p. 797.
[5] *Ibidem*, p. 797.
[6] *Ibidem*, p. 797.
[7] *Ibidem*, p. 797.
[8] *Ibidem*, p. 797.
[9] *Ibidem*, p. 797.
[10] *Ibidem*, p. 797.
[11] *Ibidem*, p. 798.
[12] *Ibidem*, p. 798.

BDD-V4360 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:03 UTC)

1. Mâneci ale tunicii (lungi); 2. Mănuşi; 3. Cătuşe la mâini: *manicas alicui inicere* (a arunca pe mâinile cuiva cătuşe); 4. Harpon de fier (armă)

Manicula, -ae s.f.[13]

1. Mânuţă; 2. Cornul plugului

Manipretium,-ii s.n. (manupretium)[14]

1. preţul mâinii de lucru, preţul lucrăturii; *Cedo aurum, ego manupretium dabo*

2. plată, răsplată: *castrensium laborum manipretio*=răsplăţile eforturilor vieţii în tabără

3. lucru, confecţionare: *plus est in manus pretio quam in re*= mai mult costă lucrul decât materialul.

Manipulus, -i, s.m.[15]

1. O mână de, un mănunchi, snop, purcoi; 2. Mil. Manipul; 3. Fig. Trupă, ceată, bandă: *manipulus furum* (bandă de răufăcători).

Mansuesco, II st şi vi [manus+suesco].[16] 1. A domestici, a îmblânzi: *mansuesco animalia silvestria* (a îmblânzi animalele pădurii); *mansuesco plebem* (a potoli plebea); 2. A domestici, a îmblânzi, a îndulci: *animalia venire ad manus et manusuescere queunt* (animalele au devenit ascultătoare şi au stat să fie îmblânzite);

Mansuetarius, -ii s.m[17]

Îmblânzitor de animale

Mantele, -is s.m.[18]

Ştergar de mâini

Mantelium, -ii s.n.[19]

Prosop de mâini.

Manuor, -ari, -atus sum vt.[20]

A şterpeli, a fura

Sensuri ale lui manus în expresii

Am selectat în lucrarea noastră sensurile şi expresiile lui *manus* din dicţionarele reprezentative latineşti din limba română. La fel ca şi în cazul compuşilor şi în cazul expresiilor lui *manus* traducerea aparţine autorilor dicţionarelor citate.

Manus, -us s.f.[21]

I. Mână

manus dextra=mâna dreaptă

manus sinistra=mâna stângă

suapte manus=cu mâna lui proprie

manus manum lavat= o mână spală pe alta

portus manus facti= porturi create de mâna omului

mea manu scriptae litterae=scrisoare scrisă cu mâna mea

a. cu mâna plină

b. fig. din plin

manus adhibere vectigalibus=a pune mâna pe dări

[13] *Ibidem*, p. 798.
[14] *Ibidem*, p. 800.
[15] *Ibidem*, p. 799.
[16] *Ibidem*, pp. 799-800.
[17] *Ibidem*, p. 800.
[18] *Ibidem*, p. 800
[19] *Ibidem*, p. 800.
[20] *Ibidem*, p. 800.
[21] *Ibidem*, p. 800.

BDD-V4360 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:03 UTC)

alicui manum adire=a păcăli pe cineva, a înşela
manum iniicere alicui=a înşfăca pe cineva (a aresta)
dare (dedere) manus= a întinde mâinile recunoscânduse învins
fateor manus vobis do=mărturisesc, mă dau bătut
manum dare=a întinde o mână de ajutor
(fig.) manu facere= a face cu propria mână, a şi-o face singur
morbi quos manu facimus=boli pe care ni le-am făcut singuri
manum sibi letum parare=a-şi face singur felul, (a se sinucide)
manus tollere=a ridica mâinile la cer (semn de admiraţie)
manum non vertere= a nu mişca un deget, a nu se sinchisi
quid de me is sentiat, manum noin verterit=ce crede acesta despre mine, eu nu mă sinchisesc
manus ad aliquem tenderi=a întinde mâinile către cineva (implorând)
manibus pedisque=dându-şi toată silinţa
ad manum habere (esse)=a avea la dispoziţie
eum habuit ad manum scribae loco=l-a avut la dispoziţie ca secretar
servus a manu=secretar
ad manum intueri=a examina de aproape
de manu in manum alioquem tradere=a trimite pe cineva de la mână la mână
e manibus dimittere=a lăsa să-i scape din mână
et est oratio in manibus=de altmiteri discursul e în mâinile tuturor (cunoscut de toţi)
omnia quae in manibus habui, abieci= tot ceea ce am avut de lucru am lăsat deoparte
septimus mihi liber in manibus est=tocmai lucrez la cartea a VII-a
victoriam in manibus videre=a vedea victoria aproape
inimicum meum in manibus habebant=pe adversarul meu îl ţineau pe palme (îl ocroteau)
in alicuis manibus venire=a cădea în mâinile cuiva
inter manus e convivio auferri=a fi scos pe braţe de la banchet
abripite hunc intro inter manus=luaţi-l şi duceţi-l înăuntru pe braţe
agger inter manus proferebatur=terasamentul înainta pe măsură ce lucrau
per manus tractus, servatur=fiind tras de mână, este salvat
traditae per manus religiones=credinţe transmise din tată în fiu
per manus=cu forţa
sub manu esse=a fi în apropiere
sub manu adnuntiari poterat=putea fi anunţat imediat
lepide hoc succedit sub manus negotium=treaba merge bine văzând cu ochii
manibus pedisque=făcând toate sforţările
II. sensuri diferite
1. acţiune, act de violenţă, încăierare, luptă
manus promptus=gata de acţiune
manus capere urbes=a cuceri oraşele cu forţa
manus adfere alicui=a ataca pe cineva
aequa manus sive *manibus aequis*=cu rezultate egale
manu aliquem superare=a întrece pe cineva în luptă
manum conserere (conferre)=a se încăiera la luptă
nonumquam res ad manus veniebat= câteodatăp lucrurile ajungeau la încăierare
pugna iam in manus venerat=lupta ajunsese să fie o luptă corp la corp

BDD-V4360 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:03 UTC)

2.putere (jur.) autoritate

haec non sunt in nostra manu=acestea nu sunt în puterea noastră

post patroni mortem în nullius manu erat=după moartea patronului său nu era sub autoritatea nimănui

maiores nostri feminas voluerunt in manu esse parentium, fratrum, virorum= strămoşii noştri au pus pe femei sub autoritatea părinţilor, fraţilor sau soţilor

cum mulier viro in manum convenit=când femeia trece sub autoritatea soţului (se mărită)

3. mână de maestru, lucrare artistică

manus extrema non accesit eius operibus=el n-a dat forma desăvârşită lucrărilor lui

aptius a summa conspicere manu=vei apărea mai avantajos după ce te vei fi dichisit cu toată arta

artificium manus miratur=admiră operele artiştilor

oratio manu facta=stiul prea căutat

extremam Saturnia bello imponit manum=Iunona reuşeşte în fine să dezlănţuie războiul pus la cale

4.trăsături ale scrisului, scris

cognovit et signum et manum suam=a recunoscut şi pecetea şi scrisul lui

Alexidis manum amabam=îmi place scrisul lui Alexis

5.mână de oameni, ceată trupă, forţe militare

manus exigua= o mică mână de oameni

cum manu haudquamquam contemnenda=cu forţe militare mari

facere manum=a forma o bandă

magna manus conducta=o mare trupă de mercenari

magna manus clientium=un lung alai de clienţi

6. lovitură de floretă, atingere

7. lovitură la jocul de zaruri

remittere alicui manus=a renunţa la ceea ce a câştigat (de la cineva) la joc

8. (prin asemănare)

a. *manus ferrea*=gheară de fier (harpon cu care se prindea o corabie duşmană)

b. trompa elefantului.

Mână[22]

Mână;

abstinere manus ab aliquo= a se abține de la ceva

utraque manu= cu amândouă mâinile sau de bunăvoie

manus victas dare= a se declara învins

ad hanc manum= de partea aceasta

in manus (ad manum) venire= a se oferi

iactare manus (manum) = a gesticula, a dansa

manus tollere=a ridica mâinile (în semn de admirație)

manibus teneri=a fi evident

manus non vertere=a nu mișca un deget, a nu se sinchisi

manus extrema (ultima)(summa)=terminare, finisare (a unei lucrări)

manus sibi affere=a se sinucide

1. Stil, manieră (a unui artist), operă artistică

manus Praxitelis=mâna lui Praxitele, felul de a lucra al lui Praxitele

[22] *Apud* ****Dicționar Latin-Român*, Editura Științifică, București, 1962, pp. 423-424.

BDD-V4360 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:03 UTC)

2. Mână înarmată, armă, lovitură dată cu o armă, lovitură de spadă, iar la plural=fapte de arme

manu fortis (manu promptus)=viteaz

manum committere Teucris= a se încăiera la luptă cu Teucrii

manibus proelium facere=a începe să se lupte corp la corp, a se lua la bătaie

ad manum accedere=a se lupta

in manus venire=a se lua la bătaie

3. Lovitură la jocul de zaruri; 4. Autoritate, putere, mână; 5. Picioare de dinainte ale ursului și ale maimuței; 6. Tompă de elefant; 7. Trupă, corp de trupe, mulțime, ceată.

parva manus=o mână de oameni

manus nova=recruți

manum facere=a aduna o ceată

inicio manum alicui (a se face stăpân pe cineva)

Manticulor, -ari, -atus sum vb[23].=1.a fura, a buzunări; 2. A încerca să obțină prin vicleșug

Manuarius, -a, -um[24] adj.=de mână, manual

aes manuarium=bani câștigați la joc

Manubiae, -arum[25] s.f.pl.=1. Pradă de război, parte din prada de război care se cuvenea comandantului, bani proveniți din vânzarea prăzii de război; 2. câștig ilicit; 3. la sg. tunet în limbajul augurilor

Manubialis, -e[26] adj.=care provine din prada de război

Manubiarius, -a, -um[27] adj.=privitor la prada de război, care aduce profit

Manubrium, -ii[28] s.n.=mâner, toartă, figurat cracă: *eximere alicui ex manubrium*=a tăia cuiva craca de sub picioare

Manuciolum, -i[29] s.n.=mănunchi mic

Manuleatus, -a, -um[30] adj.=cu mâneci lungi

Manulearius, -ii[31] s.m.=cel care face haine cu mâneci lungi

Manupretium (manus pretium), -ii[32] s.n=preț al mâinii de lucru, salariu, retribuție a muncii; figurat=recompensă

Manumissio, -onis s.f.[33]

Eliberare a unui sclav de către stăpân.

Manumitto, III vt.[34]

A libera sclavi.

Manipularis (2) adj[35]

De simplu soldat, soldăţesc

Manipularis, -is s.m.[36] Soldat într-un manipul, soldat simplu: *manipularis meus* (camaradul meu)

---

[23] *Ibidem*, p. 423.
[24] *Ibidem*, p. 423.
[25] *Ibidem*, p. 423.
[26] *Ibidem*, p. 423.
[27] *Ibidem*, p. 423.
[28] *Ibidem*, p. 423.
[29] *Ibidem*, p. 423.
[30] *Ibidem*, p. 423.
[31] *Ibidem*, p. 423.
[32] *Ibidem*, p. 423.
[33] *Apud* Gh. Guţu, *Dicţionar Latin-Român*, Ediţie revăzută şi completată, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1993, p. 252.
[34] *Ibidem*, p. 252.
[35] *Ibidem*, p. 252.

BDD-V4360 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:03 UTC)

Manipulatim adv.[37] Pe manipule, pe pâlcuri

Manipulus, -i s.m.[38] 1. Manipul (mică unitate militară, având două centurii); 2. Grămadă, maldăr

Expresii juridice cu *manus* şi cu compuşii săi[39]

Ultima parte a studiului nostru prezintă contexte ale lui *manus* şi ale compuşilor săi din lucrările de drept roman, tocmai pentru a demonstra o dată în plus perenitatea limbii latine, ele fiind folosite ca atare şi în zilele noastre în domeniul dreptului. Nu am oferit traducerea în limba română deoarece ar fi șters din expresivitatea sensurilor latineşti, dar şi din dificultatea echivalării exacte ale sensului latinesc cu cel românesc.

Legis actis per ***manus*** *iniectionem*[40]
Res ***mancipi***[41]
Res nec ***mancipi***[42]
Traditio brevi ***manu***[43]
Traditio longa ***manu***[44]
Mancipatio *a non domino*[45]
Mancipatio *summo suo*[46]
Mancipatio *servitus*[47]
Conubium cum ***manu***[48]
Conubium sine ***manu***[49]
Manus *maritalis*[50]
Matrimonium cum ***manu***[51]
Matrimonium sine ***manu***[52]
Manu *militari*[53]
Manus *inectio*[54]
Mancipium[55]
Manumissio[56]

Concluzie

Sensurile latinescului *manus* şi ale compuşilor săi s-au moştenit covârşitor în limba română, pentru că avem şi noi expresii precum: *a pune mâna, a nu mişca o mână /deget, cu mâinele amândouă, o mână de oameni, a-şi lua viaţa în mâini, a ţine în mâini, a ridica mâna, mână armată, mână/stil, manipula, mâna de lucru, mâner, mână de fier, a scăpa din mână, a*

[36] *Ibidem*, p. 252.
[37] *Ibidem*, p. 252.
[38] *Ibidem*, p. 252.
[39] Toate expresiile juridice sunt luate din Teodor Sâmbrian, *Reguli de drept roman*, Craiova, Editura Sitech, 2015.
[40] *Ibidem*, p. 196.
[41] *Ibidem*, p. 244.
[42] *Ibidem*, p. 244.
[43] *Ibidem*, p. 279.
[44] *Ibidem*, p. 279.
[45] *Ibidem*, p. 288.
[46] *Ibidem*, p. 288.
[47] *Ibidem*, p. 288.
[48] *Ibidem*, p. 111.
[49] *Ibidem*, p. 111.
[50] *Ibidem*, p. 408.
[51] *Ibidem*, p. 409.
[52] *Ibidem*, p. 409.
[53] *Ibidem*, p. 409.
[54] *Ibidem*, p. 409.
[55] *Ibidem*, p. 407.
[56] *Ibidem*, p. 408.

BDD-V4360 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:03 UTC)

avea la mână, a ţine în mâini/pe palme, a mânări etc. Cu toate acestea limba latină este mult mai bogată în sensuri şi expresii, exprimând foarte frumos rolul mâinii în devenirea omului în *homo faber* de-a lungul evoluţiei sale. Fie că este vorba de acţiune creatoare, militară, artistică, fie că este vorba de căsătorie, de eliberare, de domesticire, de religie, latinescul *manus* a exprimat cel mai bine umanitatea.

BIBLIOGRAPHY

Badea, Simina, „On the use of Latin Terms in Legal English and Romanian" în volumul *Valori clasice în culturile europene*, volum îngrijit de Katalin Dumitraşcu, Craiova, Editura Universitaria, 2010, pp. 11-17.

Badea, Simina, „ The use of Latin in the Romanian and English Law of Succesion" în volumul ****Antichitatea clasică şi noi*, volum editat de Dana Dinu, Ilona Duţă, Mădălina Strechie, Craiova, Editura Univeristaria, 2011, pp. 11-16.

****Dicţionar Latin-Român*, Editura Științifică, București, 1962.

Dinu, Dana, *Lexicologia limbii latine*, Craiova, Editura Universitaria, 2008.

Guţu, Gheorghe, *Dicţionar Latin-Român,* Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Humanitas, 2003.

Guţu, Gh., *Dicţionar Latin-Român*, Ediţie revăzută şi completată, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1993.

Hanga, Vladimir, *Drept privat roman*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978.

*** *Larousse-Dicţionar de civilizaţie romană,* Jean-Claude Fredouille, profesor la Universitatea Paris X-Nanterre, Traducere de Şerban Velescu, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2000.

Popescu, Cristina, Creţu, Ecaterina, *Dicţionar de cuvinte şi expresii latineşti şi eline în contexte literare româneşti. Abrevieri latineşti,* Consultant de specialitate prof.univ.dr. M. Băluţă-Skultéty, Bucureşti, Editura Humanitas Educaţional, 2003.

****Proverbe şi cugetări latine,* Ediţie îngrijită de Vasile D. Diaconu şi Maria Marinescu Himu, Bucureşti, Editura Albatros, 1976.

Sâmbrian, Teodor, *Reguli de drept roman*, Craiova, Editura Sitech, 2015.

Sâmbrian, Teodor, *Instituţii de drept roman*, Craiova, Editura Sitech, 2009.

Sâmbrian, Teodor, *Drept roman*, Craiova, Editura Helios, 2001.

Ştefan, Elena-Veronica „Sensurile termenului latin *ius*" în Analele Universităţii din Craiova, Seria Ştiinţe Filologice, Limbi şi literaturi clasice, anul VI, Nr. 1-2/2009, pp. 96-101.

Ştefan, Elena-Veronica „Accepţiunile termenului latin lex" în ****Valori clasice în culturile europene*, volum îngrijit de Katalin Dumitraşcu, Craiova, Editura Universitaria, 2010, pp. 204-208.

Ştefan, Elena-Veronica „Stilul juridico-administrativ în limbile latină şi română" în volumul, *Receptarea Antichităţi greco-latine în culturile europene*, Lucrările colocviului internaţional, Ediţia a II-a, Publicate de Societatea de Studii Clasice, Filiala din Craiova, Craiova, Editura Universitaria, 2009, pp. 523-532.

BDD-V4360 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:03 UTC)